

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s): Munk, Kaj.; Indledning af Hans Brix ; Træsnit af Povl Christensen.
Titel | Title: Navigare necesse : tolv Digte om Danmark 1940
Udgivet år og sted | Publication time and place: Kbh. : Det Berlingske Bogtrykkeri, 1941
Fysiske størrelse | Physical extent: 85 s. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

KAJ MUNK
NAVIGARE
NECESSE

1941

53-384

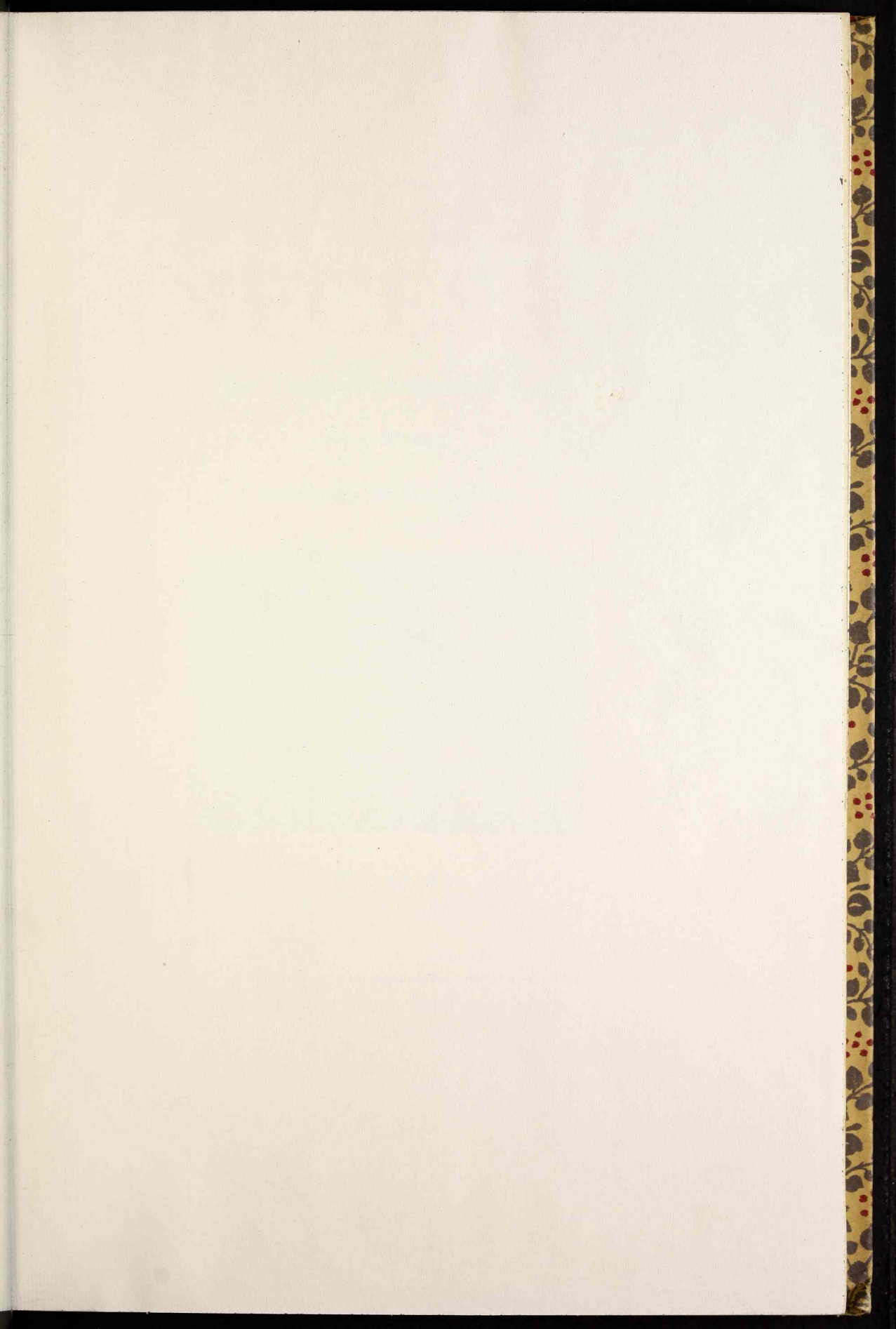
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 53 4°

1 1 53 0 4 00509 3

+ REX

NAVIGARE NECESSE

Tolv Digte om Danmark 1940

af

KAJ MUNK

Indledning af HANS BRIX

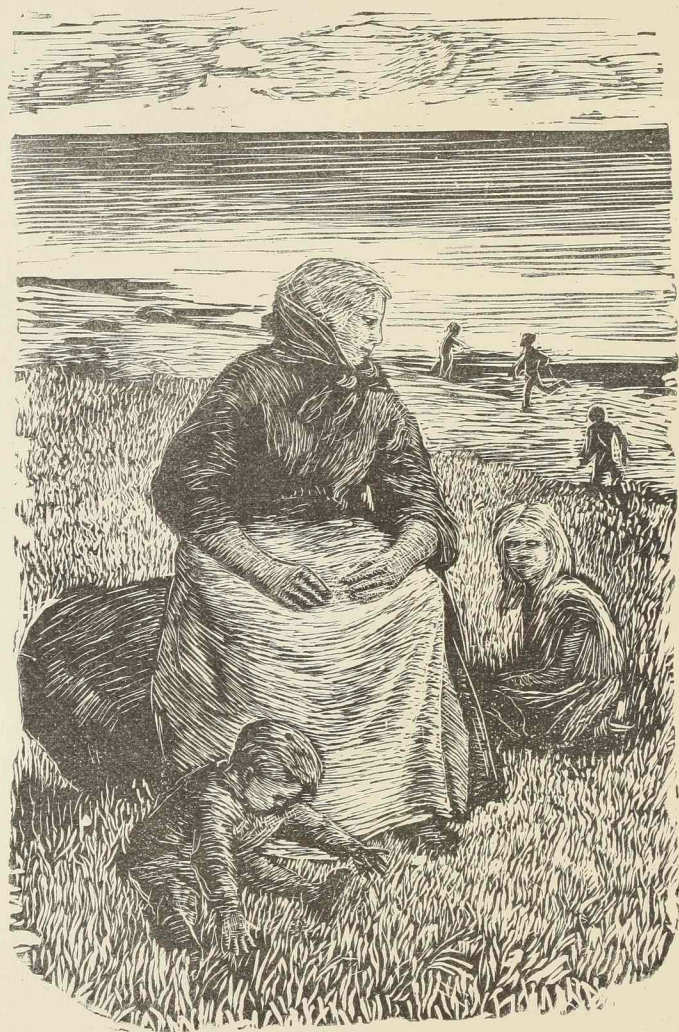

Træsnit af
POVL CHRISTENSEN

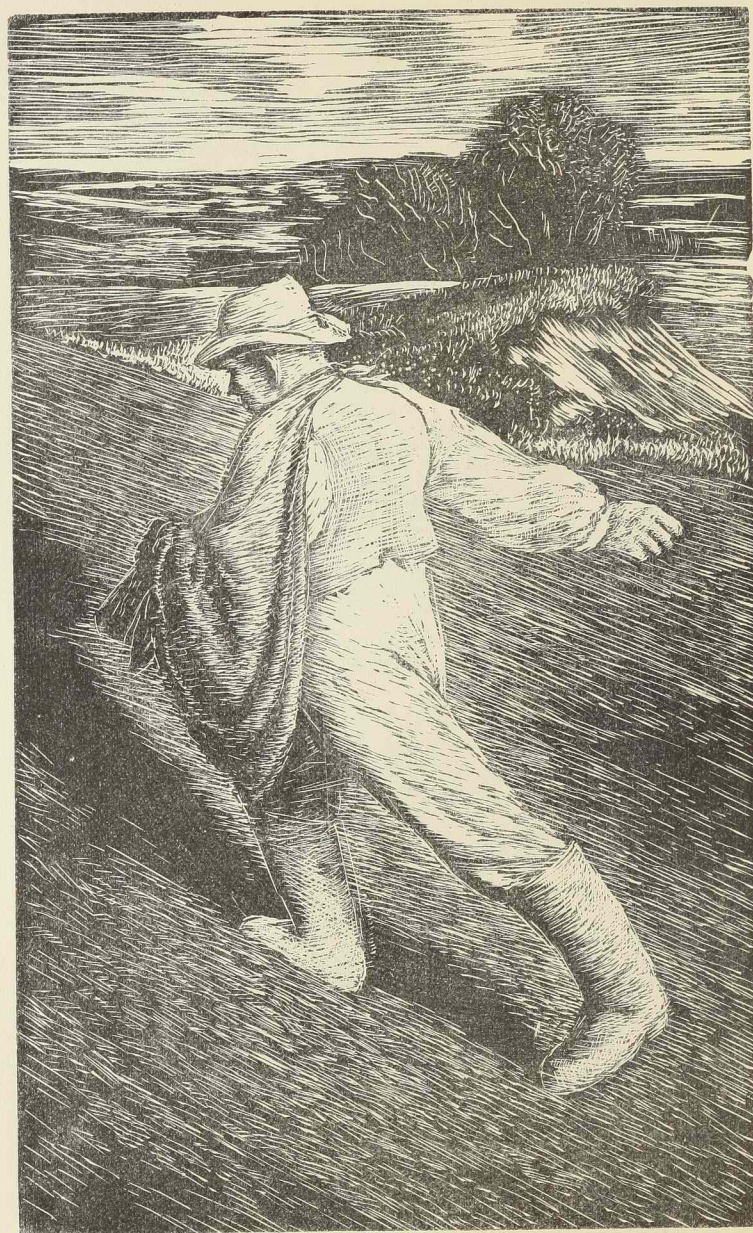
DET BERLINGSKE BOGTRYKKERI
København 1941

1941 614

NAVIGARE
NECESSE

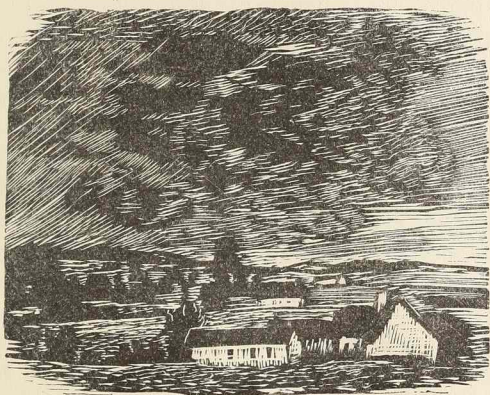
NAVIGARE NECESSE

Tolv Digte om Danmark 1940

af

KAJ MUNK

Indledning af HANS BRIX

Træsnit af
POVL CHRISTENSEN

DET BERLINGSKE BOGTRYKKERI
København 1941

X

UNIVERSET OG AANDEN

FRA JORDENS SKÆVE STILLING til Solen kommer det hele. Polaksens Hældning volder Aarstiderne, paa samme Maade som Jordens Drejning om sig selv Døgnets Timer. De to omtalte Vekslinger fremkalder en evig Skiften, der igen afspejles i Menneskelivets Skifter. Hvert Døgn har sin Morgen, der svarer til Foraaret og til Menneskets Barndom. Morgenen glider over i Middag som Foraaret i Sommeren, efterdannet ogsaa i den menneskelige Kulmination. Og Eftermiddagen følger paa, ligesom Efteraaret der gaar og Menneskets voksende Alder. Tilsidst Natten, Vinteren, Døden.

Indenfor de tre Cirkler lader sig en Findeling forfølge af de fire store Faser. I den Døgnrække, der danner Aaret, er der gjort tolv Indsnit, svarende til Døgnets Deling i Timer. Efter Maanens Skifter dannes Ugedelingen. Som Tids-Atomet sættes Hjerteslaget. Paa et Menneske, der har naaet sin Alders Modning, slaar Pulsen nemlig et Slag i Sekundet. Babylonierne brugte Tallet 60 som Grundvold for Beregninger, 60 Hjerteslag regnedes som den større Enhed, Minuttet. 60 Minutter blev til en Time. Man bragte denne Deling i Harmoni med Jorddøgnet, der ialt omfattede $60 \times 60 \times 24$ Hjerteslag. Tallet 24 harmonerede godt med 60 og med Aarets Deling i 12 Maaneder, der atter bragtes i Korrespondens med de tolv Himmeltegn.

Ogsaa Menneskelivets Aldre findeltes efter Tal. Man regnede efter Delinger med syv efter Maanefasernes Dag-Tal eller med ti. Syv Gange ti er Støvets Aar.

Men naar man har trukket Stregerne op i disse store Rids, sønderbryder vi dem atter. Det er helt sommerligt i Dag! siger vi om Vinteren, og den kolde Sommer kalder vi en mild Vinter. Vi taler om forårsagtige Dage i den sene Høst og om Efteraar i et mørkt blæsende Foraar. Aars-tidene, Maanederne har faaet hver sin vedtagne, lyriske Kolorit: *April, Juli, September*. Navnene trodser Klimaet. Intet staar da helt fast, alt jordisk flyder, baade Døgnet, Aaret, Livet. Men i de store Træk er de omtalte tre Ske-maer ubrydelige.

Formen for Livets Linje, stemmende med Solsystemets, er dog ikke obligat. I Insekternes Verden gaar det anderledes. Her støder man paa Trilogien: Larve, Puppe, Vinge-væsen, med tre skarpt adskilte Eksistensformer. Først højt oppe i Rangforordningen ligedanner Livslinjen sig i skøn Modulering efter Klodeharmonien. Her finder vi Systemets Rotunde gentaget i Individernes Livsløb.

I Grunden fører Iagttagelsen af denne Symmetri Tanken hen imod Teorien om Sjølevandringen, stemmende med Klodeverdenens evige Cirkler og Elipser.

Naar man orienterer sig i Universet, falder det en paa Sind, at i de Kaar, som er Jordelivet astronomisk beredt, indeholdes der for Sjælens Udvikling Stimulanser, som er spættet med Mirakler.

Jorden har i Solsystemet faaet Plads som Planet, altsaa ikke som Fiksstjerne eller Maane, men paa Midterpladsen. Den er derved blevet anbragt som Faktor i en dobbelt Kombination, anbragt paa det Sted, hvor der er noget at iagttage. Havde den været Sol eller maaneløs Planet, vilde der ikke for et Menneskes Øjne være foregaaet et saadant samtidig systematisk og lunefuldt Dobbeltspil paa Himlen som nu. Kombinationerne i det solarisk-lunariske System har været et evigt pirrende og tirrende Øvelsesstof for den primitive Intelligens. Her skiftede Dagblænderen Solen med den gule natlige Solskygge Maanen, den ene konstant og overvældende, den anden gengangeragtig, vekslende fra og til, en Nattedæmon.

Og ens store var de for Øjet, et Søkendepar. Dette er det overvældende kosmiske Mirakel. Maanen er af de raadende Hænder blevet henslynget i en saadan Afstand

fra Jorden, at den med sin Skygge, som falder ud i Verdensrummet, bort fra Solen, af og til i hundrede Minutter dækker sin kredsende Ledsager. Og til Gengæld sker det, om end langt sjældnere, at den samme Maane, kun en lille brændt Rullesten mod Solens vældige Baal, faar Chancen for at dække den for Menneskets Øjne. Saa nøjagtigt er Forholdet mellem Dimensionerne og Distancen og smaa Vibrationer i Afstandene tilrettelagt, at Maanen undertiden ikke evner fuldt ud at dække Solens Flade, en Ildring ligger uden om; men i de gunstige Tilfælde slukkes den helt i korte fem Minutter. Det er sælsomt at betænke denne kolossale Præcision i Verdens-Konstruktørens Værk. Og hvilken Drivkraft faar ikke herved Menneskets Aand til at stræbe bort fra Jorden, ind i Uendeligheden. Med sit Hjerteslags Maalebaand har den udfundet Lovene for ikke blot det regelrette men ogsaa for Mangfoldigheder af smaa Forstyrrelser i de omtalte Begivenheder.

Men nu lakker Aaret mod Enden. Nu bliver det Jul. Julen er det irrationelle Element i Aarets velberegnete System, den ligger helt for sig selv, udenfor alle Maaneder. Erindringsbaand forener Jul med Jul. Mørkets Ophør midt i Mørket, just da det har rejst sig i Vælde mod Sol, er Julens Paradoks, et Mirakel af Aandens Revolution mod Støvets Verdens Kræfter.

HANS BRIX

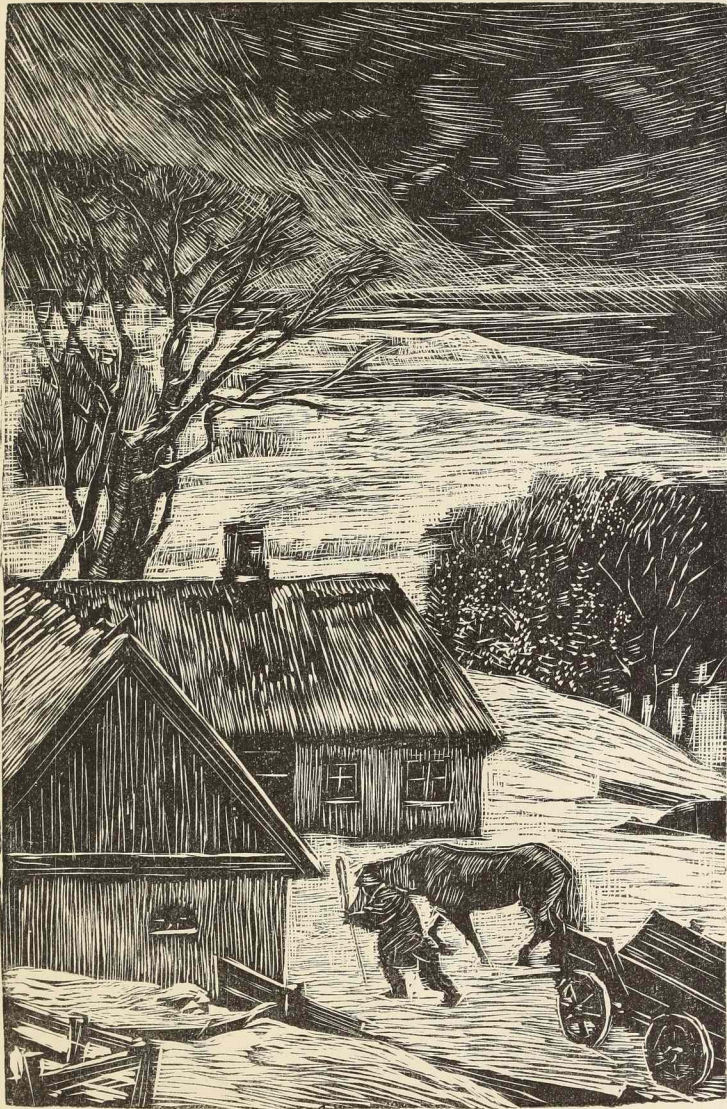

The first part of the book is devoted to a general survey of the history of the world, from the beginning of time to the present day. The author discusses the various civilizations that have flourished on the earth, and the progress of human knowledge and art. He also touches upon the political and social changes that have shaped the course of history.

The second part of the book is a detailed account of the life and times of the great men of the world. The author describes the lives of the philosophers, the statesmen, the warriors, and the artists, and shows how their actions have influenced the world. He also discusses the various religions and philosophies that have been developed by man, and the progress of science and art.

The third part of the book is a history of the world as it is at present. The author describes the various nations and peoples that inhabit the earth, and the progress of human civilization. He also discusses the various political and social changes that are taking place in the world, and the progress of human knowledge and art.

The fourth part of the book is a history of the world as it is at present. The author describes the various nations and peoples that inhabit the earth, and the progress of human civilization. He also discusses the various political and social changes that are taking place in the world, and the progress of human knowledge and art.

JANUAR

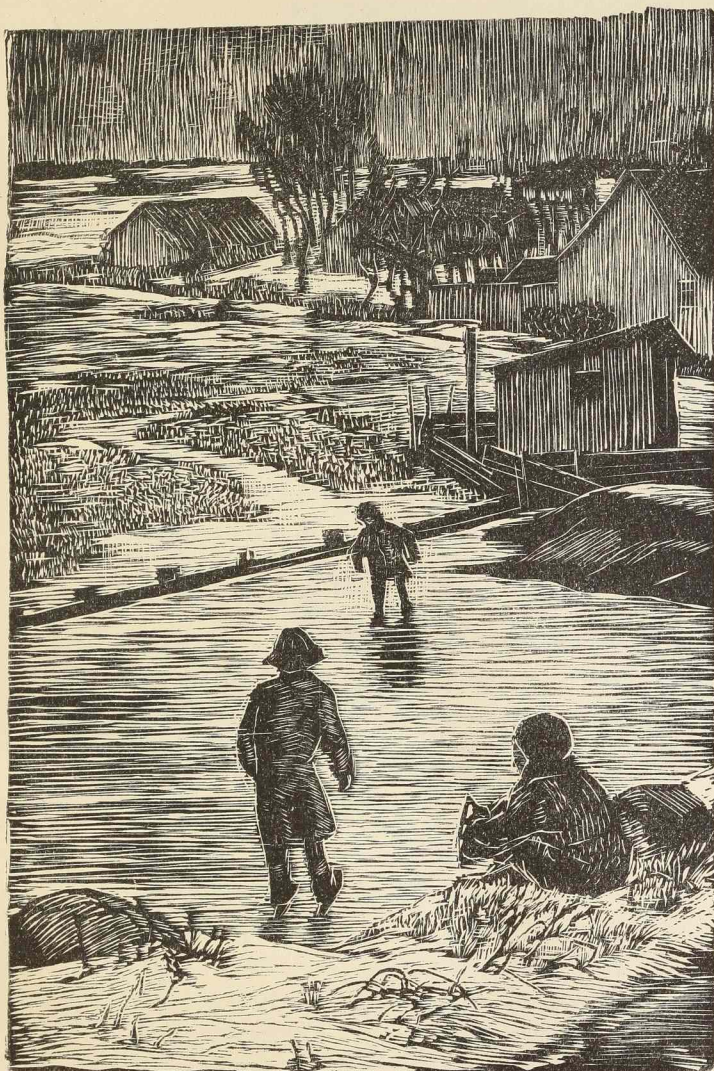

Vor Hytte laa saa tryk og mild,
da Vinterstormen ond og vild
vi hørte brat
fra Skov og Krat
i Mulmet skære Tænder.
Da Natmørket blev omsider forbi
og sig i et Dagmørke ender,
paa Ruden blomstrer en Frostfantasi.
Vi aander os hver sit Kighul deri
og ser et Land, vi ej kender.

Hvor er de danske, muntre Mil,
der løb og løb foruden Hvil,
hvor Fugle sang
for Korn i Vang
og Grøfter blaa og røde?
Et styrtede Svaners Vingespiil,
et Ligblikks stirrende Øde,
som om det var selve Danmarks Smil,
der ramt af en lammende Bagholds-Pil
var frosset i Nat til Døde.

FEBRUAR

Februar,
 kuldeklar,
 skarp og bar.
 - Hvabehar?
 Vidt og bredt
 mørkt med et.
 Stormens Kost
 fra Nordost
 fejer løs
 skrap og bøs.
 Himmelknog.
 Rendefog.

—

Hvabehar,
 Februar?
 Det blev tyst,
 næsten lyst.
 Stille! hør!
 jo, det tør.
 Tagskægsdrip.
 Spurvepip.
 Himlen klar.
 Bedstefar
 i sin Stol
 laber Sol.

Vaar med et?
 Tøv nu lidt.
 Vinden snor
 sig mod Nord.
 Øreflip,
 Næsetip,
 de faar Nip,
 de faar Klip.
 Dagen længes.
 Kulden strenges.
 Finkelil
 søger til
 Vindueskarm
 tiggerarm.
 Øjenskæv
 Mikkell Ræv
 som i Rus
 mod vort Hus
 spejder om
 Lægedom
 for sin Vom,
 der er tom.
 Skøjter fat!
 ud og drat!
 rask af Sted,

Pigen med
i din Arm!
hvad gør varm
som et Drys
kolde Kys?

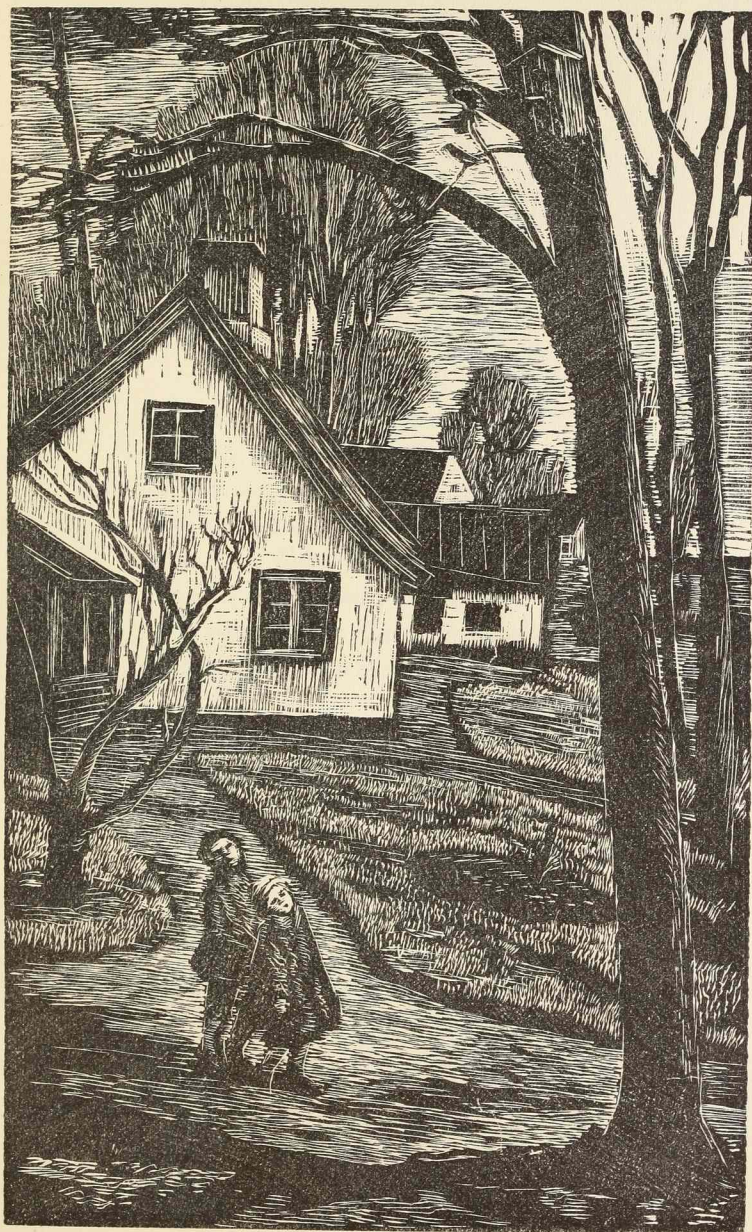
—

Hvabehar,
Februar?
Vil du dø
i en Tø?
Atter Blæst

fra Sydvest.
Sneen væk
i en Bæk
som af Blæk.
Men en Gæk
træder frem
fra sit Gem.
Og den spaar
skøn og skær
om den Vaar,
som er nær.

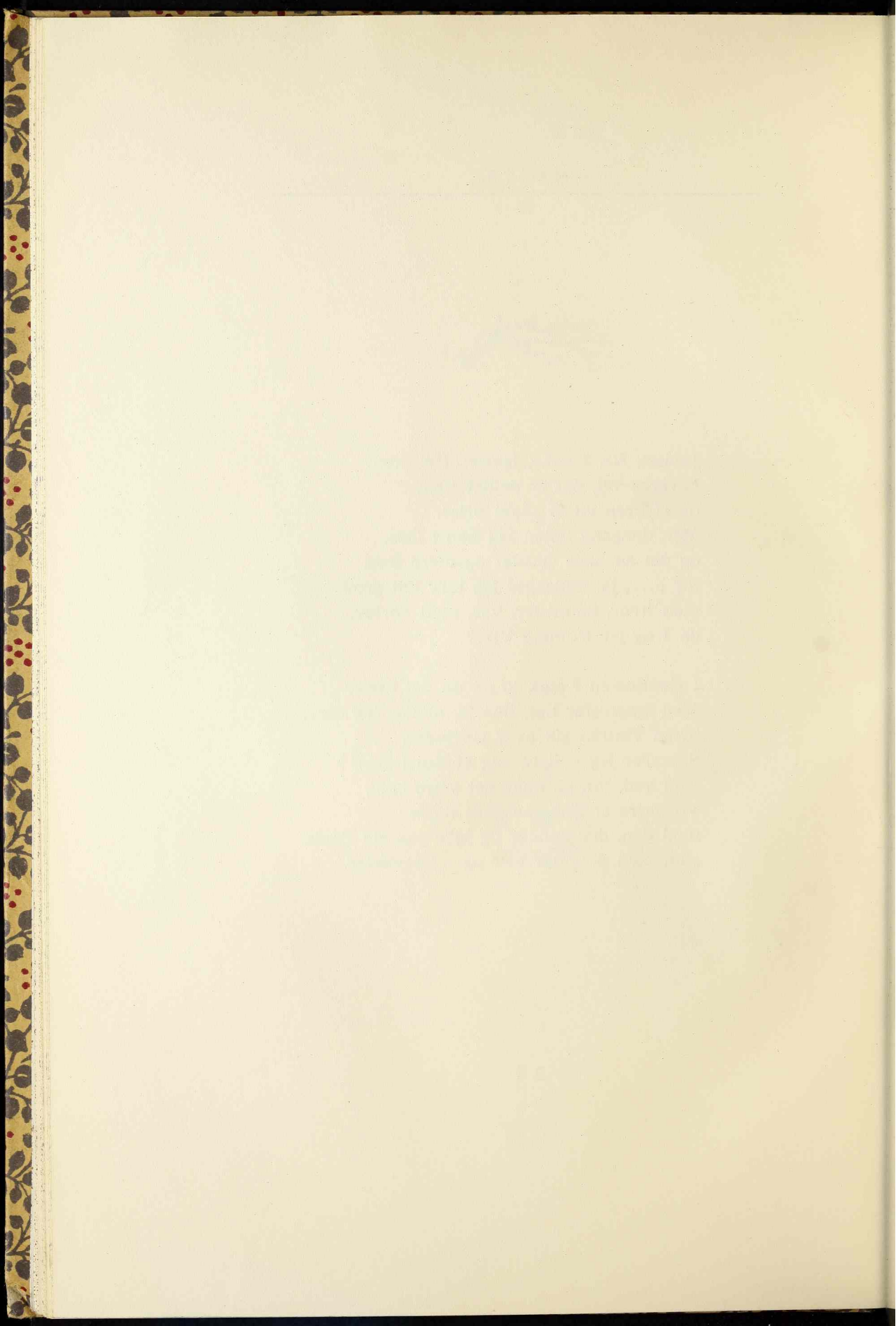
MARTS

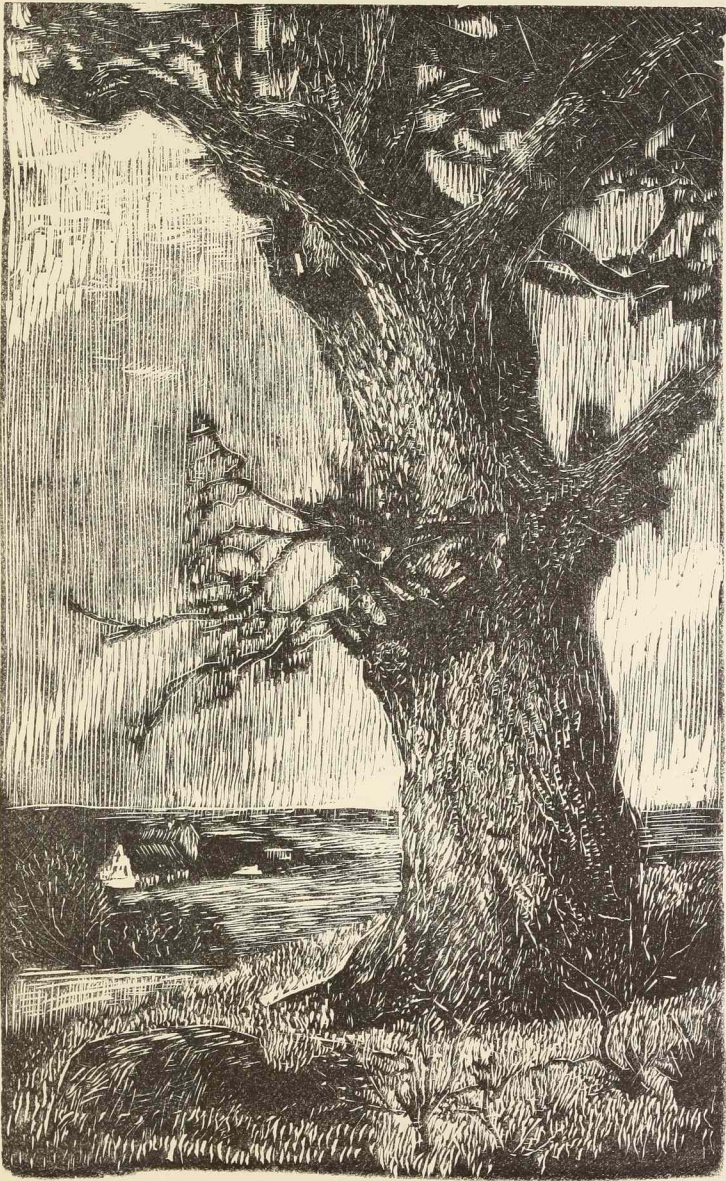

Javisst, Hr. Lærke, javisst, Hr. Stær,
 bevares vel, det er dejligt Vejr,
 og HErren vil vi skam prise.
 Men dengang Solen laa hen i Døs,
 og det en Snes Grader og mere frøs,
 for F..., ja, undskyld jeg bli'r lidt grov,
 men *hvor*, Salmister, var, med Forlov,
 da I og jer fromme Vise?

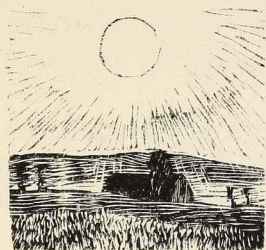
I Gentlemen I stak jo af, da det knev,
 Men Spurvefar her, naa ja, altsaa, jeg blev,
 mens Vintren gik over Gevinder.
 Saa si'er jeg - tilgiv mig et Korn Pral! -
 Gud ved, om ej, naar det være skal,
 Vorherre er nok saa godt tilpas
 med den, der bander og bli'r paa sin Plads,
 som med den, der be'r og - forsvinder.

APRIL

Hvor skinner Solen dog mildt fra Syd,
hvor er den venlig og naadig!
Den klapper den gamle, mutte Eg:
»vær ikke saa egenraadig,

men fold nu du dine Knopper ud,
jeg kun din Livskraft vil nære.
Mærk, jeg er varm, mærk, jeg er god.
Frit dit Løv kan du bære.«

Smaakravlet nede om Egens Rod
føler sig voldsomt bæret.
Sandelig, det maa man lade April,
at *det* er Omslag i Vejret.

Knopperne brister i lydige Smil,
Blomster og Blade serveres.
For naar April er i Sommerhumør,
saa maa den ej irriteres.

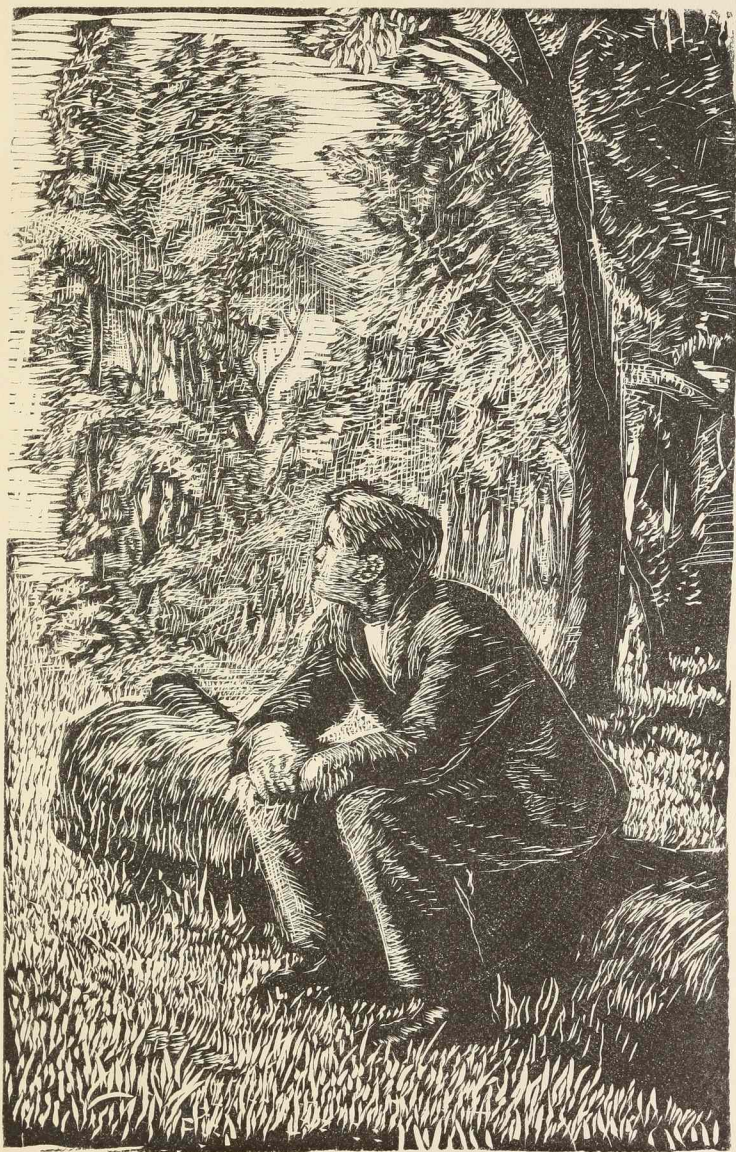
APRIL

Ak - Solen blev væk bag en susende Sky,
Kulden dem alle omklamred,
Vinden peb og bed djævelsk til,
Haglens piskede og hamred.

Kun Egen stod værdig og mut og ens,
om lyst eller mørkt over Landet.
»Aprilsolen regner jeg ikke med,
Majsolen bli'r noget andet.«

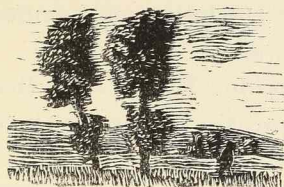

MAJ

At Fuglelatter og Blomstersmil
 kan gøre saa ondt, kan gøre saa ondt!
 De trykker mig ind imod Hjertet en Pil
 og drejer den rundt og rundt.
 Her sidder jeg lænket i Smerternes Borg.
 Forstaa, hvor jer Glæde kun haaner min Sorg.

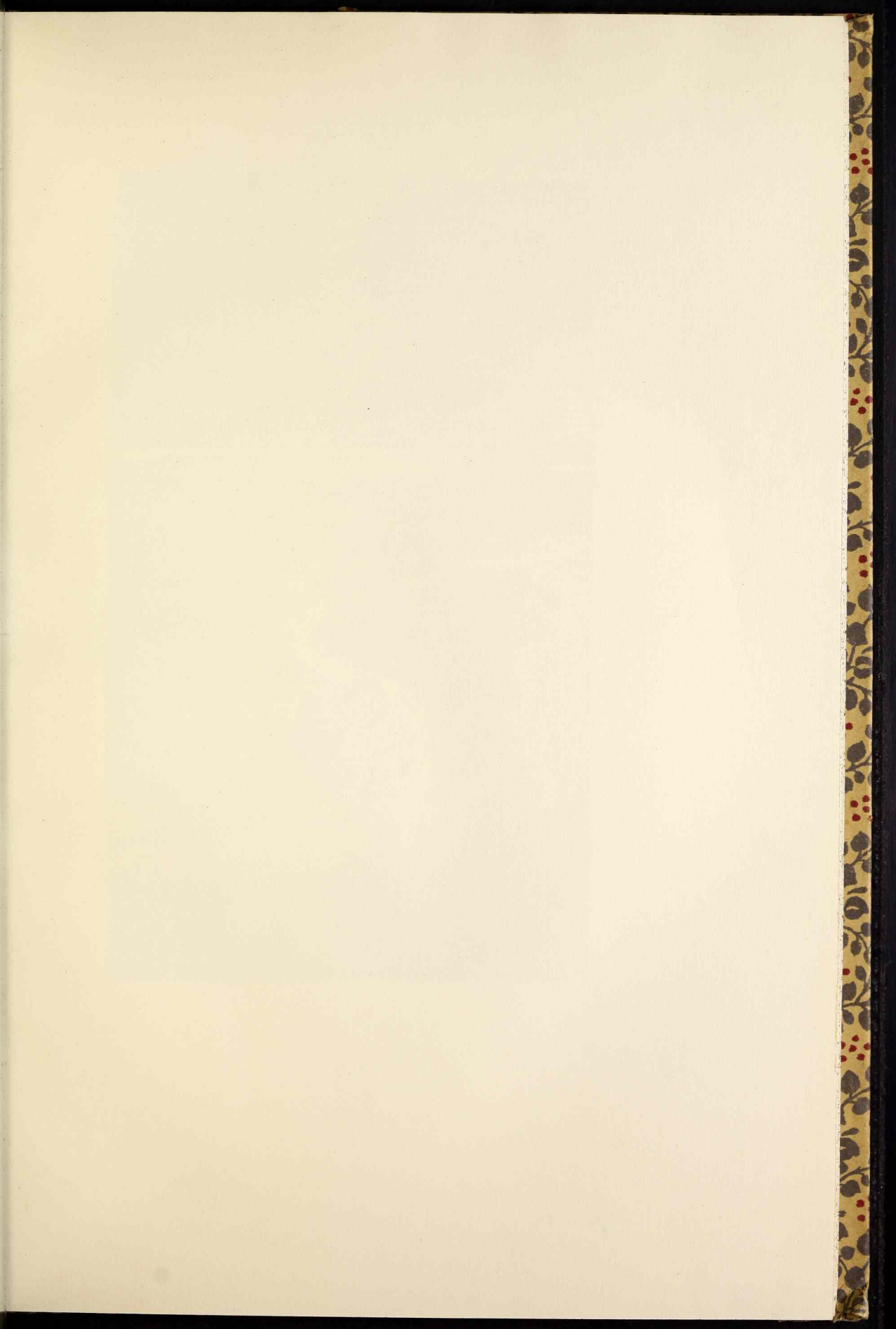
Saa tit har din Jubel med mig du delt,
 du fløjtende Stær paa den gængende Gren;
 og du, Anemone, du gav mig dig helt,
 jomfruelig sval og ren.
 Ja, mere hos jer end hos Mennesker fandt,
 taknemmelig, Sind af mit Sind jeg iblandt.

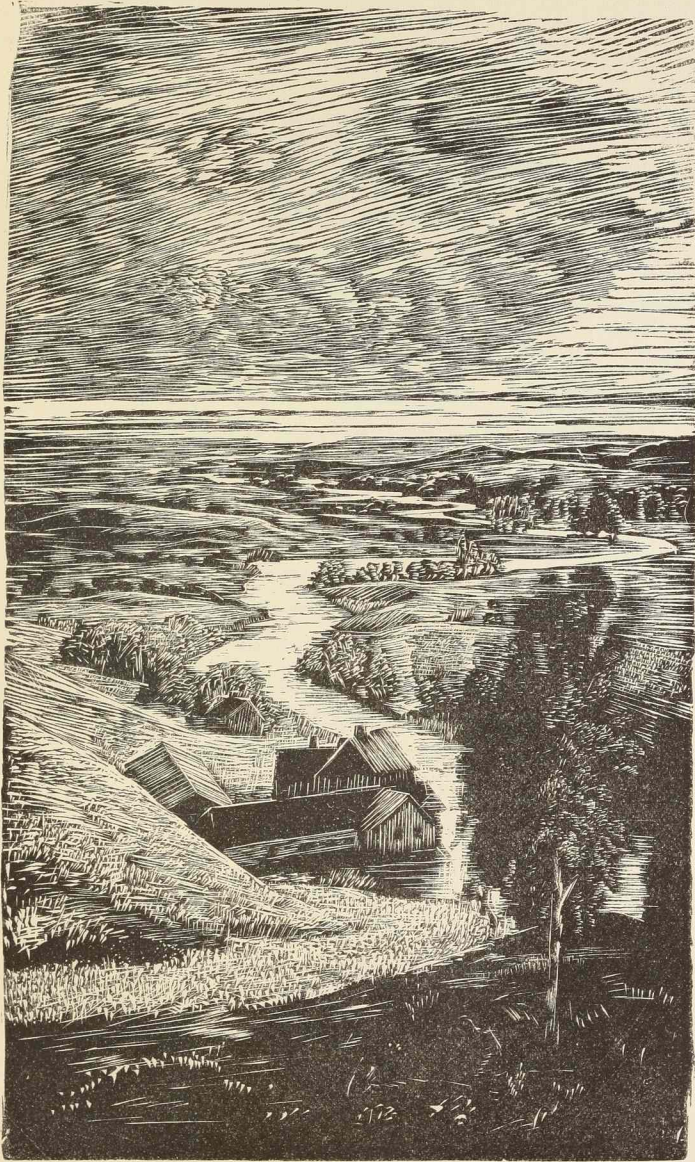
Men hvor kan I komme med Lyst og Leg
 og lade frækt, som om intet er hændt?
 hvordan kan I tindre af vaarkaad Maj,
 naar Vaarens Rige er skændt?
 I danser jer Dans, og I spiller jert Spil
 for Riget, der ikke er længere til.

Det sømmer sig, Fugle, at tie i Aar,
forblive, I Blomster, i Jord og i Dynd,
for her i Udslettelsens navnløse Gaard
er det at glæde sig Synd.
Ved Babylons Floder med Graad vi sad,
og stemme sin Harpe slet ingen gad.

Jeg vidste ikke, at Blomstersmil
og Fuglelatter kan gøre saa ondt.
Nuvel, saa stink mig, du skarpe Pil,
ja, drej i mit Hjerte dig rundt.
Thi Kilden af Taarer og Hjerteblod
kan skænke en Drik, der er rensende god.

JUNI

Hvorfor sidder du, Ven,
i Skygge og Skjul
saa hvid som et Lagen,
naar Sommeren kører
frem gennem Dagen
sit Lykkehjul.

»Det Lykkehjul knuser
mit Hjerte blot.
Min hele Rigdom
er nu kun et Salmever:
Saa i alt for onde Dage
glade vi herfra kan drage
did, hvor der er evig Fred.«

Jeg kender det Vers,
men jeg synes, der ligger
en Svigten i det,
et Forræderi
mod vor Moder Jorden.
Lad mig blive her,
saalænge Sanserne
ikke er stumpet
aldeles af Pine
og Alderdom . . .
med mindre da Offer
har krævet mig inden.

Men saalænge de hvide
 letløvede Birke
 i Fuldmaaneskin
 spejler et Aandesyns
 Skønhed i Aaen;
 saalænge som Karse,
 Forglemmigej, Engblomme
 sammen med alle
 de saftige Græsser
 vidner, at Han,
 der har tilsaaet Engen,
 er praktisk og ogsaa
 har Skønhedssans;
 saalænge som Marken
 er Bordet: »Dug, dæk dig!«
 Rugstraa, der let
 lægger Alen til Væksten,
 smaabitte Roer
 med Vold gjort alene,
 men masende paa
 og snart atter et Folk;
 saalænge som Heden
 (der traver Myren
 og bærer - o Trøst!
 paa Byrder større
 end Bæreren selv!) . . .
 saalænge som Havet . . .
 (der smøger Fru Juni
 naturlig dristig
 Chemisen af sig
 og bader under

syv dybblaa Himle
og lader Solen
og Vinden tørre
sit brune prægtige
Konelegem) . . .

»Naturen! lad gaa!
Men Utøj paa Jordens
rynkede Hud
er Menneskekravlet.
Dejligt at vide
det evigt bag sig!«

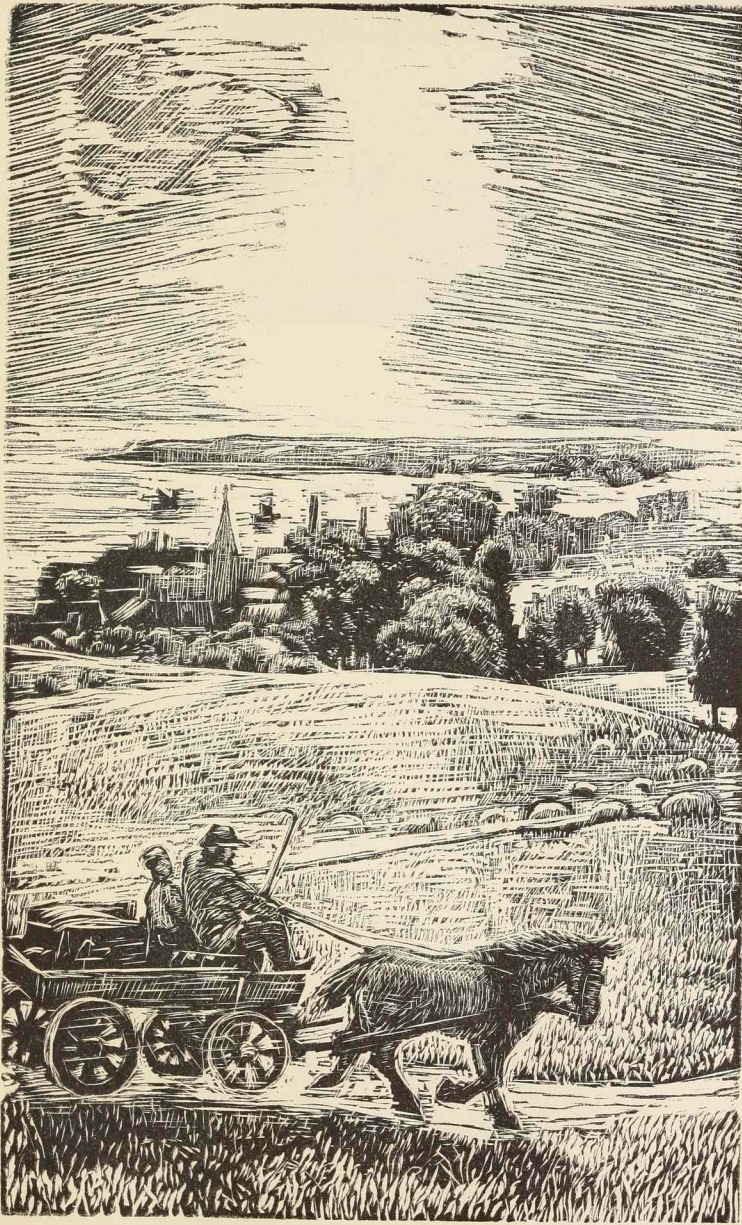
Aah Ven, jeg ved
saa godt som du
om Blod og Uret
og vædskende Løgne,
ved mer end nok.
Men skulde jeg derfor
svigte min Moder
Jorden blot for
at hytte mig selv?
Just i Nedværdigelsen
er der Brug for
Højtid at tro paa.
Aldrig det hæslige
gøre os utro
mod, hvad er skønt!
Kun hvor der syndes,
er Synders Forladelse
mere end Tant.

Danske Skærsommer,
ond var din Vinter.
»Blomster og Fugle,
alt fryser til Døde«,
klagede Kløgt.
Blomsterne bied,
Fuglene tied,
se nu og hør nu,
hvor de Sagtmodige
arvede Jorden.

Broder og Ven,
skriv dit Salmever om!
Ingen Bøn om at pjække.
Nej.
Lad i nok saa onde Dage
glade os i Leding drage
for, hvad der er evig skønt.

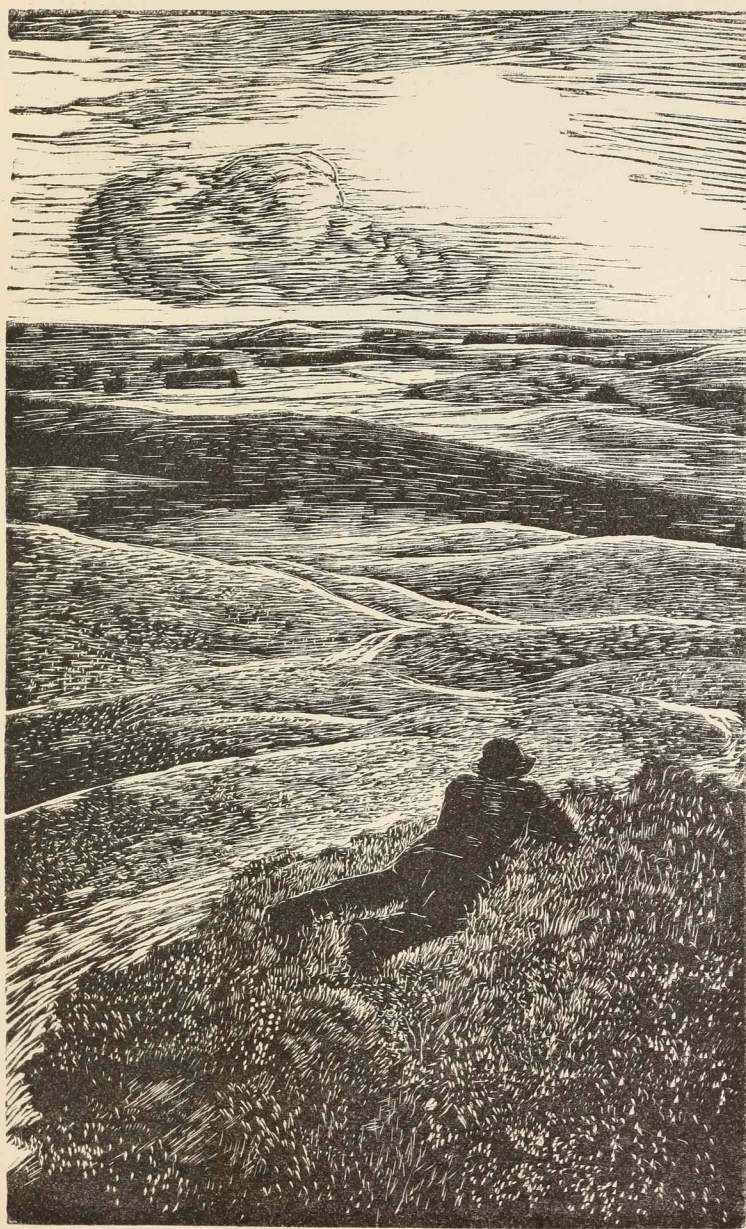
JULI

Aah, Danmark, hvor dit Navn er blidt
som Klap af Pige hænder,
og Flaget smiler rødt og hvidt
som hendes Mund og Tænder.
Din frie Blæst - til Lands, til Søs,
hvor styrker os dens raske Kys
til Kast med Daadens Terning.
Og i dit svale Blomsterskød
er Nattens Hvile sund og sød,
naar gjort er Dagens Gerning.

Men er vort Land en Pigelil,
saa er vort Folk jo Manden.
Og det er da saa ligetil,
hun taaler ingen anden.
Saa skal da alt, vi kan og ved,
paa Altret for vor Kærlighed
som Offergave stilles.
Bered os selv, du Livets Gud,
til Væрге for saa skøn en Brud,
at aldrig vi skal skilles!

AUGUST

Jeg er kun Lyngen, ikke regnet stort.
Hvor det er muligt, sættes jeg paa Port.
Glemte er forlængst det gode, jeg har gjort.

Men dengang Menneskenes Uforstand
gav Egene til Pris for Savens Tand
og aabned Agren for det vilde Sand,

da Danmark lagdes blot for Skæbne vred,
da var det mig (som ingen regned med),
der drog til Felts for Landets Liv og Fred.

Kun ringe var jeg, let at overse,
vant til at døje Ringeagt og Spe -
men tænkte: Den ler bedst, der sidst kan le.

Saa sandt det var mit Hjem, mit eget Land,
saa vidste jeg: »Hvad komme vil og kan,
jeg holder Stand, bli'r ved at holde Stand.«

Og Blæsten ruskede min brune Lok,
og Sandet gnavede min sorte Sok,
men jeg gik paa og løftede i Flok.

Den høje Rug var gaaet rent i Staa,
 og Egens Kæmpekuld paa Valen laa.
 Tit hvor de store falder, staar de smaa.

Det gale Sand jeg læede i Hi,
 og Stormen, der fo'r fløjtende forbi,
 udtømte nytteløst sit Raseri.

Var Tørken hvas imod mig, Frosten haard -
 i onde som i knap saa onde Kaar
 jeg stod mig, Hundredaar paa Hundredaar.

»Hvor gold, hvor grim!« har tit de om mig sagt.
 Men slaas man for sit Liv med Overmagt,
 saa bli'r der ikke Raad og Tid til Pragt.

Dog grim er ikke Ordet om mig just,
 naar under Lokemandens Flimrepust
 jeg henter Kroningskaabe hos August.

Se, hvor jeg blaaner rødt og rødmer blaat
 og klæder Knøsen Jylland fuldt saa godt
 som Mælkevejens Sølvslæb Himlens Drot.

Ak, und dig, travle Vandringsmand, et Hvil
 i Mos og Lav, hvor ydmygt Potential
 dig hilser med sit lille Solesmil.

Jeg lader Timian danse om din Fod,
 Jeg lader Myntens Dufte slaa dit Blod
 og hilder dig for Spøg i Ulvefod.

Mens Tranbær-Barnekinden rød og trind
paa Mossets Pude sødt er slumret ind,
basuner Revlingen sin Negerkind.

Dagvaagen titter Tyttebærret frem,
men Blaabær søger nedre Egenes Gem
blufærdig i sin Drøms blaa Natteem.

Og kast saa Blikket i et Urkokskøjt,
der splintrer Luften lig en Spoves Fløjt,
frem over Bakken ind i Himlen højt.

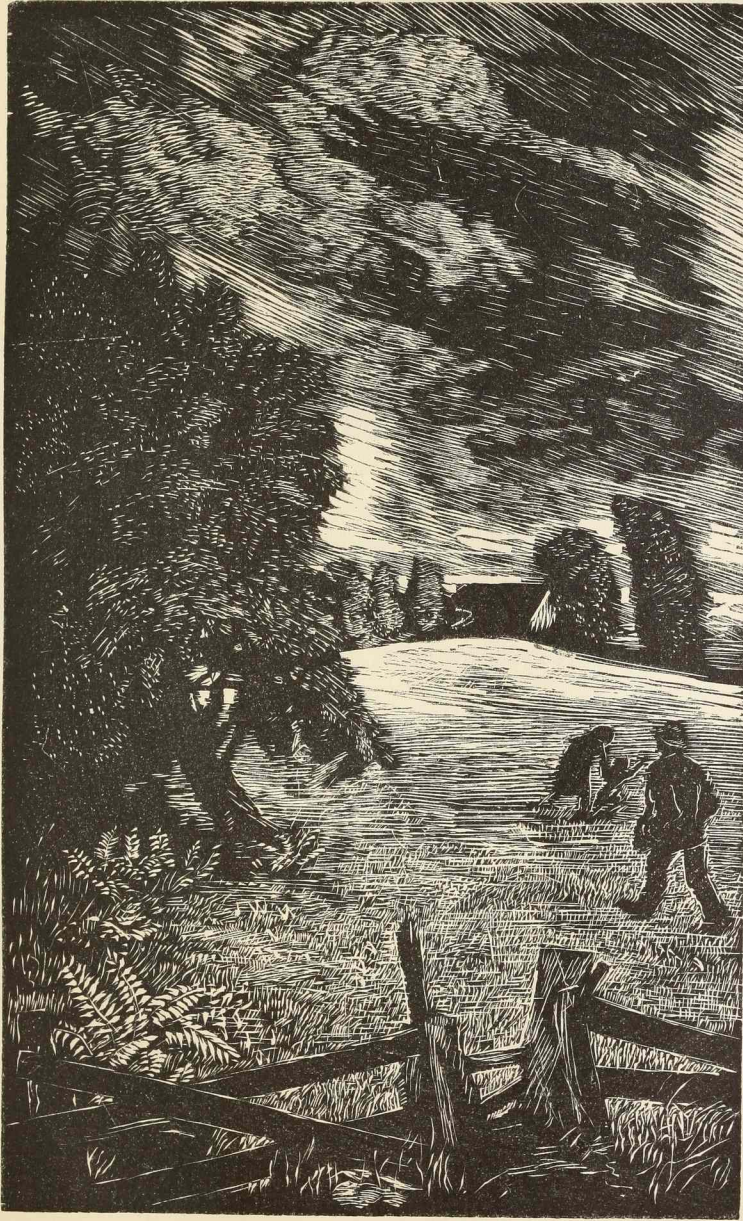
Forlad mig, at jeg kvæder selv min Pris.
Men egentlig er jeg et Paradis;
i hvert Fald Slangen har jeg som Bevis.

En Himmel er jeg - og alligevel:
med Ild og Traktorplov og Fyrretræl
skal jeg nu slaas ihjel, skal slaas ihjel.

Nuvel! at klynke aldrig var min Skik.
Kun lad mig sunde mig et Øjeblik.
Maaske jeg sejred størst, da jeg forgik.

Jeg husker jo, at der, hvor jeg nu staar,
laa Skov og Mark engang i Danmarks Gaard.
Og i min Død jeg drømmer om en Vaar,

da Landet, jeg fik frelst, mit Hjertes Digt,
med Korn og Træer atter bølger rigt.
Saa dør jeg gerne. Jeg har gjort min Pligt.

SEPTEMBER

Ak, knap begyndt er sommetider endt.
Det fik i Aar om Sommeren vi sande.
Lidt Junisol - og siden over Lande
har hvasse Storme isnet og forbrændt.

Vi skotter til vort Vindues Stormpletglar.
Med Utaalmodigheden Hjertet kæmper.
Til sidst: Nu stoler vi paa dig, September,
der altid kommer høj og ren og klar.

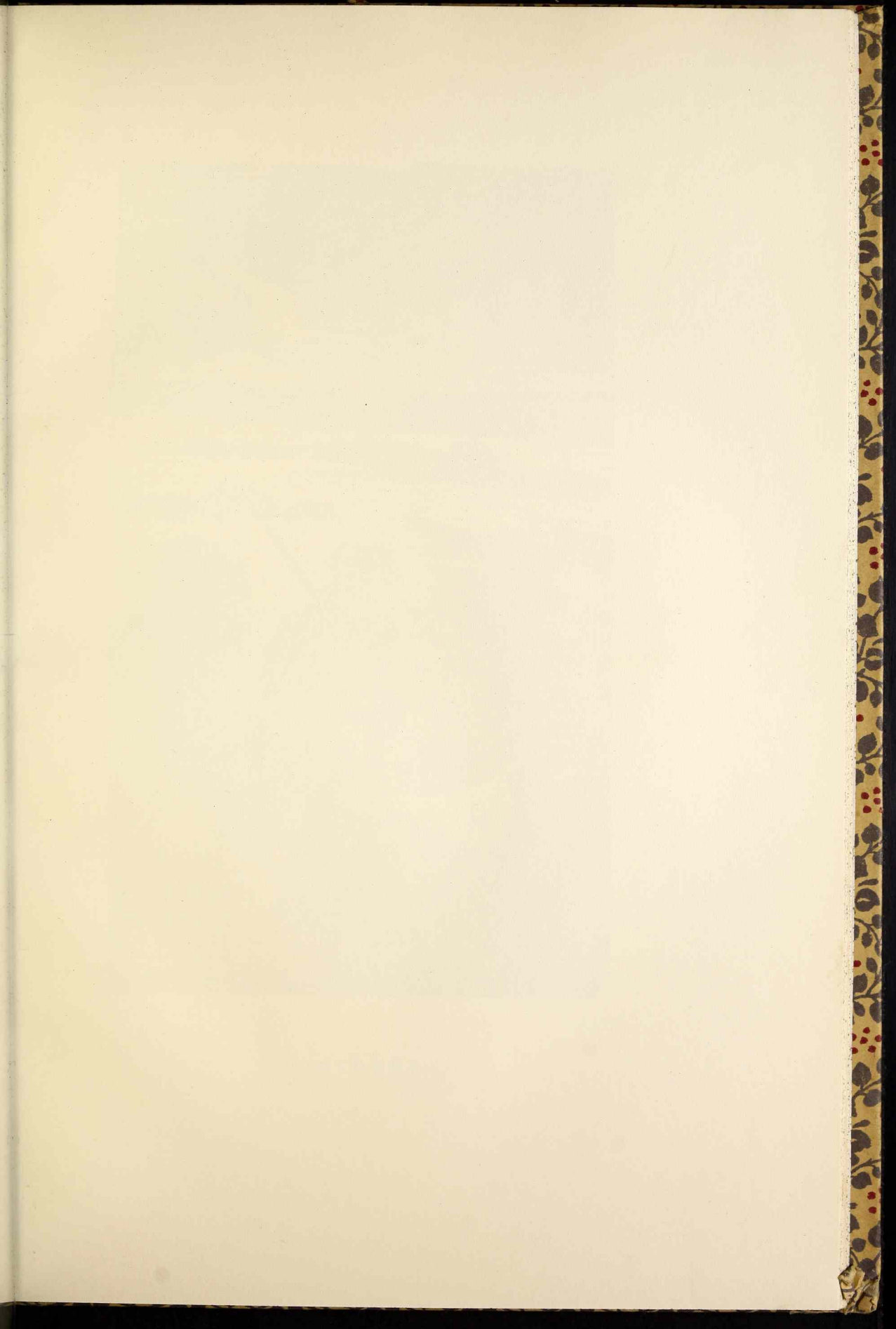
Men Himlen kaster sig kun olm og sort,
med haarde Regnstænk slaar den Vejens Stene
og pifter haanligt i de vaade Grene
og hvirvler koldt de sidste Blade bort.

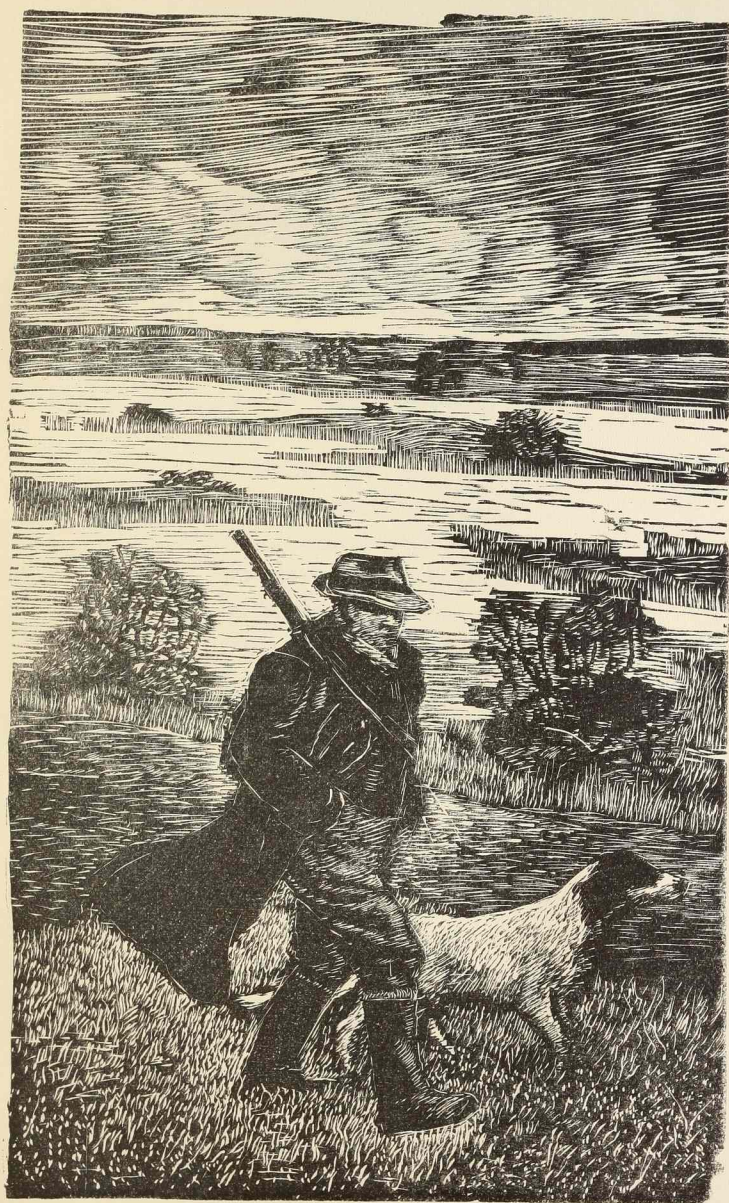
Vi sad og gustnede i Sind og Hud,
men fik omsider nok af al den Venten.
Saa Døren op! En-to-tre over Stenten!
og i Guds Navn i alle Vejre ud!

Kanhænde en og anden faar sin Sot.
Begræd det med en delvis tørlagt Taare!
For hellere: Vær ude om din Baare
end sidde hen og blive Idiot.

Og den af os, der ikke slap sit Vejr,
Almægtige! han fik det desto mere.
Det viste sig, at der var fler og flere,
der raabte: »Det gi'er Kræfter, dette her!«

OKTOBER

Op, Hertha, Veninde,
min kæreste Tøs
næst Mutter derinde,
for nu gaar det løs.
Nu gemmer vi Pligt,
nu glemmer vi Gigt
og kaster os bare
frisk ud i det Spil,
hver Høne og Hare
faar Lov at forklare
en Jagthund, hvorfor den er til.

Kom, Hertha, nu høvler
vi Markerne af.
Se, Far er i Støvler.
Byd Bøssen Godda'!
- Det satte nok Liv
i en, der var stiv.
Af Kurven hun vipped
og strakte sig, nøs
og hopped og tripped,
og Halen den svipped,
et Under, den ikke gik løs!

Se, taagelet flagrer
de duggede Spind
hen over de Agre
i solgyldent Skin.
Du hellige Gry,
der Verden gør ny!
jeg hilser min Broder,
den jagende Vind.
Jeg hilser min Moder
du Stjerne blandt Kloder,
du skønneste Drøm i Guds Sind.

Fjernt hører jeg skogre
Fasanernes Kuld.
Men Hertha hun logrer
forjættelsesfuld.
Saa standser hun stiv;
et eviggjort Liv.
Saa statuefager
en Hundenes Gud.
Da bruser og brager
smaa flimrende Flager
i Luften - omkap med mit Skud.

Den yderste dratter.
Hun bringer den smukt
og optager atter
i fjedrende Flugt
saa let som en Røg
sit straalende Søg.

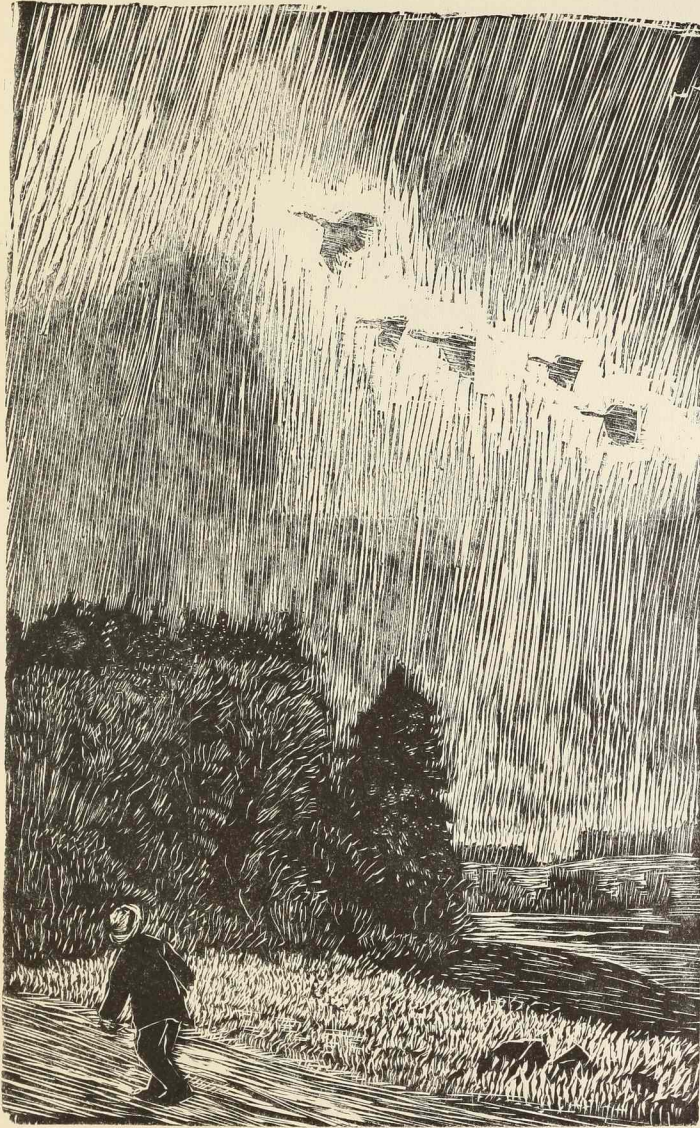
Jeg ved, hendes gule
zigzaggende Lyn
vil finde de Fugle,
hvor godt de sig skjule,
og standse: »Der ligger Menuen«.

Ak, Solen den skeler
for snart til sit Led.
Paa Grøften vi deler
den Bid, vi har med.
En Pibe Tobak.
Lidt Vovhundesnak.
Saa kalder os Skoven
i blussende Glød
som om den forvoven
har hørt det fra oven:
mer festlig end Liv er dog Død.

Oktober, du læger
for Stød og for Slag.
Vort Hjerte du kvæger
med Feriedag
fra Grublen og Pligt
og Afmagt og Gigt.
Med Øjnene klare
af Spænding og Drill
du Høne og Hare
gi'r Lov at forklare
en Jæger, hvorfor han er til.

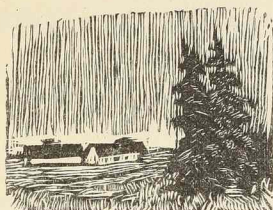

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

NOVEMBER

Hvor er den graa, Novemberdagen,
hvor graa og lav!
den slæber sig fra Gry til Aften
paa Krykkestav.
Hvor er den graa, Novemberdagen,
hvor graa og lav.

Hvor hurtig svandt den lyse Sommer!
hvor er den død!
dens hede Liv af Stemmers Jubel
og Farvers Glød!
hvor hurtigt svandt den lyse Sommer!
hvor er den død!

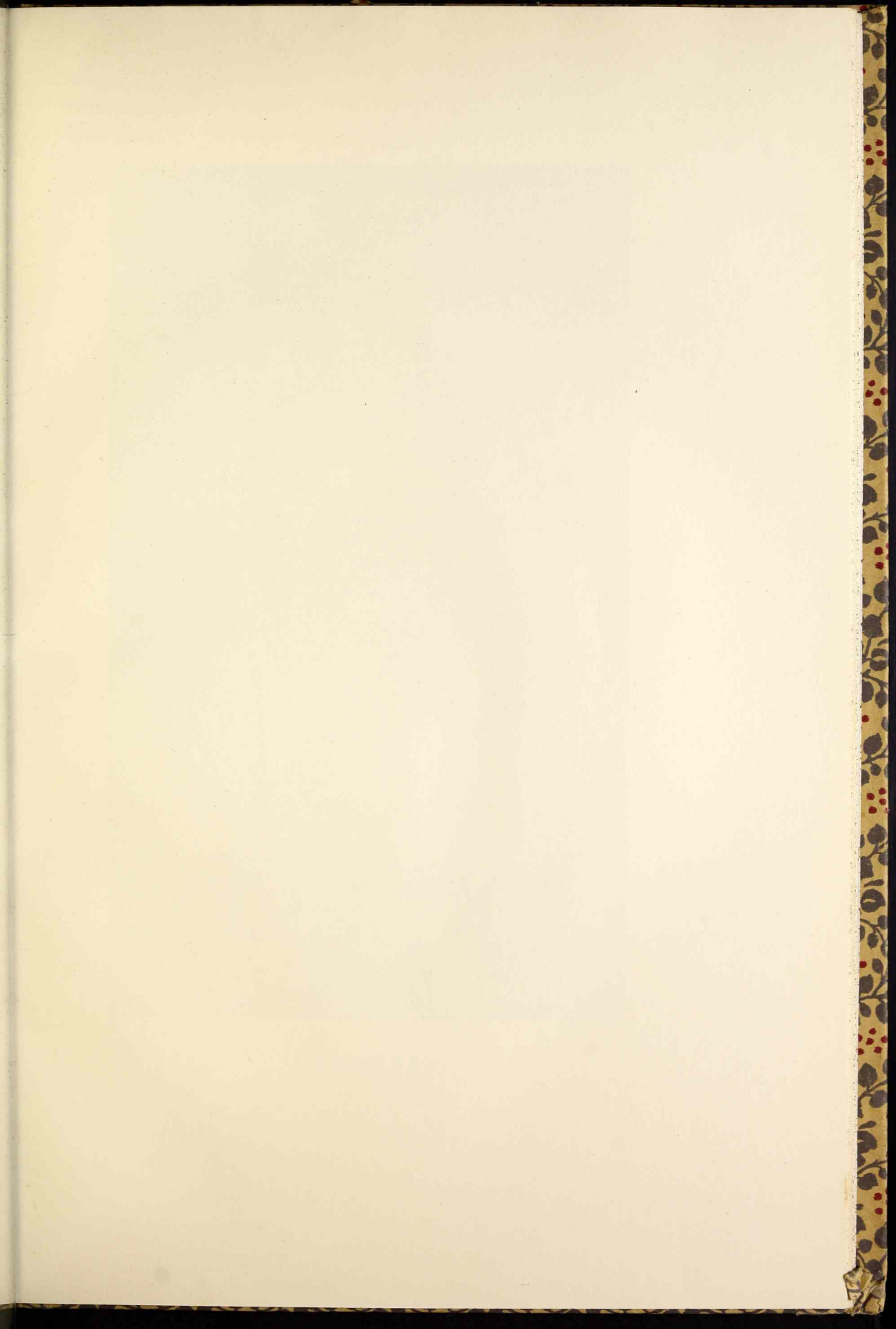
Er ogsaa Solen død og borte
for Evighed?
har denne Skumring for bestandig
sig sænket ned?
er selve Solen død og borte
for Evighed?

O, Tungsind om mig uden Maade
og uden Maal.
Snart skal det ogsaa synke sammen,
mit Hjertes Baal.
O, Tungsind om mig uden Maade
og uden Maal.

Da - hør! da løsner sig fra Himlen
en sælsom Klang.
Det skinner - skinner hvidt derinde
i Taagens Fang.
Fem Svaner lysner frem og løfter
en Svanesang.

Er Dagen lav og trang og fattig,
o, Danmark, glem
dog aldrig, Himlens høje Svaner
fik dig til Hjem.
Er Dagen lav og trang og fattig,
saa lyt til dem.

DECEMBER

Det gaar mod Aarets Ende.
Og spørger du, hvornaar
vort skønne Land var skønnest
i det hele lange Aar,
saa tænker jeg paa Solskin
og Lærker, naar det tør,
paa Skovens milde Skønhed
den stille Dag, der dør,

en Vintermorgen solklar
og diamantbesat,
men mest vel paa Skærsommer
og den lyse, lyse Nat.
Men hvis jeg spørger Kirsten,
saa ved jeg hendes Svar:
Den bedste Dag i Aaret
det er Juleaften, Far.

Den bløde Skumring daler
saa dulmende, saa ømt.
I Kvæld er Verden næsten
som Gud den havde drømt.
Og Sneen falder stille,
som faldt den i dit Sind.
Det er Smaaengles Vinger,
der stryger blødt din Kind.

Men Malm fra Taarne runger
saa dybt og stort herved.
Det er Gud selv, der over
sin Verden lyser Fred.
Og Mor har pyntet Træet,
saa Verdens bedste Ord
er her i Stuen hos os:
Fred og Gud og Mor.

Den danske Juleaften
er Aarets gyldne Stak.
Den samler alt og alle
i et eneste: Tak.
For alle milde Gaver,
for Prøvelser og Savn
Tak, Livets store Herre,
i Barnets lille Navn.

OM BOGEN —

VI NAAR LIGE at fange de Maal, Grafikerens POVL CHRISTENSEN ivrigt tegner med Fingerspidserne i Luften . . . saadan omtrent skal Størrelsen være paa Træsnittene! Der opnaas Enighed om, at Stokkene ikke maa overskride 180×110 mm. Ud fra disse Dimensioner, som ogsaa gælder for Satssiden, skal Papirformat og Margener bestemmes. Da de store, kraftige Træsnit kræver rummelige Margener, benytter vi Træsnittenes største Højdemaal (180 mm) til Papirets Breddemaal. Der findes overordentlig mange Regler for at fastlægge de til ethvert Formaal bedst egnede Margenforhold. Vi anvender en gammel, prøvet Regel, der netop giver den Inddeling, vi har Brug for. Differencen mellem Satssidens og Papirets Bredde konstateres ($180 - 110 = 70$). Denne Difference (70) deles i otte lige store Dele. Det fremkomne Enhedstal ($8,75$) multipliceres med de forskellige Margeners Forholdstal: Indvendig 3 , foroven $3\frac{1}{2}$, udvendig 5 og forneden $6\frac{1}{2}$. Paa Grundlag af denne Udregning fremkommer tillige den endnu manglende Dimension: Papirets Højdeformat. Til Beskæring tillægges foroven 4 , udvendig 5 og forneden 6 mm, saaledes at Bogens *ubeskaarede* Format bliver 280×185 mm. Det er gode Proportioner i Forholdet $2:3$. Ved en Kontrollering af de opgivne Maal, vil der kunne konstateres mindre Afvigelser; disse skyldes enten Omregningen til typografiske Maal eller æstetiske Hensyn.

Naar Trykkeriet vælger den ældste grafiske Kunststart til Billedtrykket, er det af Hensyn til Emnet og Kunstneren. Ved at trykke direkte fra Træsnittene undgaar vi den ikke helt nøjagtige, mekaniske Reproduktion og opnaar at faa Kunstnerens Arbejde og hans Opfattelse af »Digte om Danmark« paa allernærmeste Hold.

Bogen er delt op i tre Afsnit: Professor HANS BRIX' Indledning, Forfatteren KAJ MUNKS tolv Maanedes-Digte med Povl Christensens Træsnit og Trykkeriets Efterskrift, en Slags Kolofon i Nutidens Betydning, men mere udtømmende end ellers.

Povl Christensen gaar til Arbejdet med Ildhu. Ideerne springer fra ham, smukt akkompagneret af hans stærke og frodige Talent. Han er i Telefonen og paa Trykkeriet; næsten begge Steder paa een Gang. Han finder ud af, at Sædemanden maa være Frontispice til Titelbladet, at det Træsnit - Moder Danmark - der først er tænkt til Omslaget, passer bedre foran ved Smudstitlen og til Slut, naar alle Maanederne er gledet forbi . . . *Barnet*, der rækker Hænderne mod Lyset . . . mod Danmarks Fremtid!

Postbudet er Bindeled imellem Vedersø og Trykkeriet. Nogle dejlige og sprælske Breve karakteriserer Forholdet. Det er nemmere med Professor Brix. Han kommer daglig i Huset. Med hans Manuskript er det derimod ikke saa nemt. Tre Par Øjne stirrer paa noget, der sine Steder kan erindre om en Skøjteløbers hastige Rids i Isen. Af praktiske Grunde er det nødvendigt at konstruere et maskinskrevet Manuskript til Sætteren.

Ved Valget af Skriften maa der tages Hensyn til de kraftige Træsnit. Efter Overvejelser og Forsøg standser vi ved *Plantin-Antikva*. En kraftig og læselig Skrift, som saa Dagens Lys 1905 i Hamborg. Dens Afstamning er yderst borgerlig. I Daaben fik den Navn efter den berømte, nederlandske Bogtrykker Christophe Plantin. - Den er et Ønskebarn uden særlig Karriere. - Xylograf F. Hendriksen indførte den i 1908 paa Fagskolen og brugte den til flere af Forening for Boghaandværks Publikationer. Senere har Professor Vilh. Wanscher og Arkitekt Knud V. Engelhardt benyttet den med vekslende Held. Under god Protektion kan Plantin'en godt arte sig pænt. Indledning og Digte sættes med samme Skriftstørrelse (10 Punkt). Ved Digtsatsen gøres Afstandene imellem Ordene og Linierne mere rummelige end ved Indledningen . . . det støtter Rytmen. Efterskriften er underordnet Stof og sættes med en mindre Skrift (9 Punkt). Da dette Afsnit ligger uden for Bogens kunstneriske Ide, har Povl Christensen ikke medvirket her. Trykkeriets gamle Bomærke, der indleder Teksten, er første Gang benyttet i Begyndelsen af 1740erne.

Indledning og Efterskrift er rektangulære Grupper, der ret nemt bringes i harmonisk Overensstemmelse med Træsnittene. Derimod er det vanskeligere med Digtsatsen. De uregelmæssige Linielængder, der varierer fra 15 til 90 mm, og det meget uensartede Antal Linier i Versene er det sværere at faa Hold paa og umuligt at faa Fasthed over. Hvert Maanedes-Digt maa behandles

individuel. Ved denne Fremgangsmaade ser vi bort fra strenge, typografiske Regler. Engang imellem er det ogsaa ganske interessant at bryde med visse Skoledogmer og prøve noget andet. Vor vigtigste Opgave er paa naturlig Maade at gøre Digtene læselige. Dette praktiske Hensyn fører til, at vi i flere Tilfælde ikke kan klare os med typografiske Midler, hvorfor vi lader Kunstneren hjælpe os med sine smaa Vignetter. Det fælles Præg, der maa være over Digtsiderne, for at bevare den boglige Karakter, opnaar vi foroven i Kolumnetitlerne (Sidetitler), som ogsaa tjener Læseren til Orientering, og forneden i Sidetallene. Af dekorative Hensyn benytter vi hertil Tal af et andet Skriftsnit (Caslon). Plantin's Tal virker saa merkantile. Ved at stille Versene aksialt paa Satsiden fremkommer et Balancesforhold, som paa bedste Maade nærmer den uregelmæssige Digtsats til de store Træsniets tætte, ligsidede Flader.

Et Problem rejser sig. Vi opdager, at Halvdelen af Digtene slutter paa Venstresider. Vil det ikke genere det modstaaende Træsnit for den efterfølgende Maaned? Og vil det ikke være en stiftmoderlig Behandling af disse, naar den anden Halvdel af Træsnittene paa naturlig Maade har faaet en blank modstaaende Side? Økonomi og Æstetik tages alvorligt paa Raad. Æstetikken sejrer: Blanke Blade skydes ind. Træsnittene ved Smudstitel, Titelblad og efter December maa fornemmes for sig. De to foran i Bogen staar paa Venstresider og arbejder sammen med Titlerne, medens det sidste . . . Barnet . . . er Afslutningen. Her vil et indskudt Blad virke vildledende. Det kan opfattes, som Træsnittet hører til Efterskriften, hvad det jo ikke gør.

I et af vore Breve til Kaj Munk skrev vi, . . . Titlen er Bogens Flag. Dermed mente vi, at Tekst og Træsnit skulde forenes til noget festligt, værdigt og harmonisk. Den Kraft, der ligger i Sædemandens opadskridende Bevægelser, skal overføres i Titelbladets Tekst og Træsnit. For at opnaa denne Kraft lægger vi Skriftstørrelserne paa denalleryderste Grænse af det tilladelige. En Bagatel større Skrifter, og Titelbladet vil virke for voldsomt . . . næsten som en Plakat. Med smaa Forandringer benytter vi Titelbladet til Omslagets Forside. Vignetten erstattes af en anden, som er lidt større, og Titlen trykkes i rødbrun Farve, hvorved den godt kan taale at blive en lille Smule højere.

Paa samme Tid, som Skriftvalget er under Overvejelse, spekuleres der paa Materialerne, som vi bestemmer skal være forarbejdede her i Landet. De Krav, vi stiller til Papiret, maa i første Række gælde en Kvalitet, der er hensigtsmæssig for Trykning af Træsnit. Den skal være fast og dog tilstrækkelig absorberende. Papirets

Trykkelse fastsættes efter Erfaring og Skøn. Det maa ikke være for tykt, og heller ikke saa tyndt, at Trykket skinner igennem. Vi vælger en Tykkelse (106 gr), som staar i passende Forhold til Bogens Karakter, Format og Sideantal. Overfladen maa være tilpas jævn og glat, uden at virke blank. Disse Egenskaber findes stort set i matglittet Tryk II fra De forenede Papirfabrikker. Det er en Kvalitet, der ligger noget over det almindeligt anvendte Bogpapir. Paa Grund af de nuværende Forhold er Mængden af Harpikslim kun Halvdelen af den normale. Derved mister Papiret lidt af sin Stivhed, Haardhed og Klang. Ved Fabrikationen faar det en ekstra Maskinglitning for at genvinde nogle af de tabte Egenskaber og for - saa vidt teknisk muligt - at udjævne Strukturforskellen mellem For- og Bagside. Papirets douce Tone kommer os godt tilpas. Den minder om Papiret i gamle Bøger med skønne Træsnit. Og vor Opgave er jo netop at skulle trykke Træsnit! - For at sikre Bogen et godt Oplukke skal Fibrene i Papiret naturligvis løbe parallel med Bogens Ryg. - Til Omslaget vælges en træfri, hvid Karton, der er ca. tre Gange tykkere end et Blad af Bogens Papir.

I Trykkeriet er Tilretningen og Farvegivningen afgørende for Kvaliteten. Tilretningen skal udligne alle Ujævnheder for at faa Trykket til at staa ens fast paa Papiret. Illustrationstrykket er mere indviklet. Her træder Trykkeren i Kunstnerens Sted. Af den plane Flade, hvori Kunstneren har graveret sit Sujet, skal Trykkeren uddrage alle Tonværdierne i de rette Forhold. Ved Hjælp af mekanisk fremstillede Relieftilretninger opnaas det væsentligste. Men det endelige og gode Resultat er afhængigt af en Efterbehandling i Form af følsomt Haandarbejde. - Det er nu Trykkerens Opgave at indstille Farven saa fint, at den overføres paa Trykformen i en Fordeling, der nøje svarer til Skriftens og Illustrationernes mange forskellige Nuancer. Først da kan Papiret trygt glide igennem Maskinen.

Det sidste Led i Bogens Fremstilling er Indbindingen. Her staar vi overfor flere Muligheder, men vælger den mest enkle, fordi vi, af Hensyn til denne Bogs Karakter, mener det er rigtigst at overlade den endelige Indbinding til den enkeltes personlige Ønsker og Smag. Vi har fremstillet et Foderal, hvori Bogen kan opbevares paa en forsvarlig Maade og samtidig tage sig pænt ud paa Reolen. Ved Indbindingen gør vi opmærksom paa, at Beskæringen er ansat til: foroven 4, udvendig 5 og forneden 6 mm. Husk ogsaa, at Omslaget og Ryggen kommer med!

Det er sagt flere Gange, at vi burde trykke vor Nytaarsbog om Sommeren, naar der er bedre Tid. Vi har aldrig forsøgt det og gør det nok heller ikke. Der *skal* være en særlig Stemning omkring

os med Sne og Frost og Granduft. Og *det* kan ikke hamstres til om Sommeren... Povl Christensen begyndte at skære Træsnittene omkring Midten af Oktober; de sidste Vignetter kom med Posten den 12. December. Kaj Munks Manuskript modtog vi den 14. November og Professor Brix' den 25. November. Den sidste Korrektur forelaa den 9. December. Trykningen blev afsluttet den 24. December. . . Udsendelsen skete Nytaarsaften. JOHAN OLSEN

NAVIGARE NECESSE

er den ellefte i Rækken af Det Berlingske Bogtrykkeris Nytaarsudsendelser og sendes ligesom de tidligere til Husets Venner.

En mindre Del af Oplaget er stillet til Raadighed for Boghandelen.

